

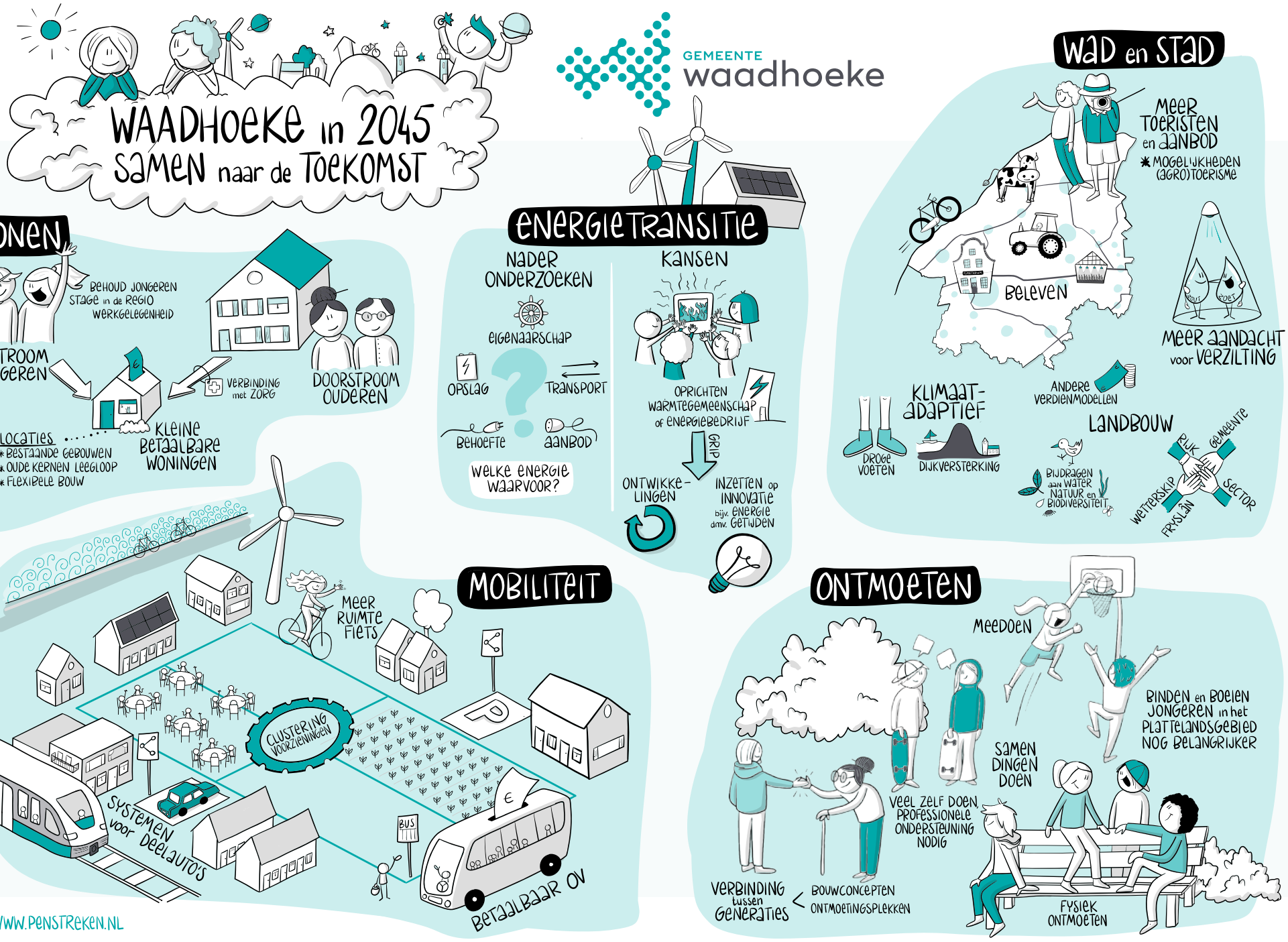
Herijking **Ontwikkelperspectief**

conceptnota

ONZE AMBITIES
VOOR GEMEENTE
WAADHOEKE

1 OKTOBER 2024

GEMEENTE
waadhoeke

Tekening van de uitkomst droomsessies met college, raad en jongerenraad op 2 april 2024 (zie ook bijlage 1).

CONCEPT NOTA HERIJKING ONTWIKKEL-PERSPECTIEF

Inleiding

De raad van Waadhoeke besloot in 2018 de nota Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028 als basis te nemen voor verdere uitwerking en voor te leggen aan inwoners en maatschappelijke partners. De nota vindt u via deze link: Nota ontwikkelperspectief.

Samen met het programma Dienstverlening geeft het Ontwikkelperspectief de langetermijnkoers aan voor Waadhoeke. De lijnen uit de nota zijn de afgelopen periode verder vertaald naar concrete werkzaamheden. De jaarlijkse programmabegroting van Waadhoeke gaf richting aan wat we wilden bereiken en wat we daarvoor gingen doen.

In de programmabegroting 2024 is afgesproken dat er halverwege de programmaperiode een herijking plaatsvindt om te kijken of we nog op de goede koers zitten. Met deze nota kijkt het college terug op de afgelopen periode en legt accenten voor de uitvoering voor de komende periode t/m 2028.

Wat is het programma ontwikkelperspectief?

Het programma ontwikkelperspectief:
1. is het strategisch en richtinggevend programma voor de unieke, onderscheidende ontwikkelopgaven van Waadhoeke;
2. geeft Waadhoeke positie en vormt de strategische agenda voor externe samenwerking en belangenbehartiging.

De vier ontwikkellijnen uit het Ontwikkelperspectief zijn:
A. Waadhoeke – In positie en krachtig in de regio
B. Beleven – Genieten tussen Wad en stad
C. Fijn leven – Vitale en veerkrachtige dorpen en wijken
D. Ons landschap – Duurzame oogst voor de toekomst

Naast deze vier lijnen, zijn er randvoorwaardelijke inspanningen voor de positionering van Waadhoeke op regionaal, provinciaal, landelijk en Europees niveau. Ook worden hier de werkzaamheden ondergebracht die nodig zijn voor alle vier lijnen.

Inhoud

1. De opbrengst van de herijking samengevat 5

2. Randvoorwaardelijke inspanningen 6

3. A. Waadhoeke – In positie en krachtig in de regio 11
   B. Beleven – Genieten tussen Wad en stad 14
   C. Fijn leven – Vitale en veerkrachtige dorpen en wijken 18
   D. Ons landschap – Duurzame oogst voor de toekomst 21

Bijlage 1: Droomsessies Waadhoeke: samen naar de toekomst 23
Bijlage 2: Financieel overzicht 25

1.

De opbrengst van de herijking samengevat

Randvoorwaardelijke inspanningen

Deze inspanningen hebben geleid tot meer regionale samenwerking, gezamenlijke agenda's, versnelling van doelen, extra financiën en betere positionering van Waadhoeke. Voorbeelden zijn: de toekenning Regio Deal Noardwest-Fryslân en andere fondsen en de deelname aan samenwerkings-verbanden als gebiedsproces 1 Dyk, EuropaPact Fryslân en Elke Regio Telt. Het ontwikkelfonds was cruciaal om de beoogde doelen van de vier ontwikkellijnen te realiseren. We zetten door op de ingeslagen koers, passen het instrument Brede Welvaart verder toe en leggen focus op public affairs met een lobby- en netwerkagenda.

A.
Waadhoeke
In positie en krachtig in de regio

Met het sociaaleconomisch actieprogramma en de realisatie van een 1e uitvoeringsplan (SEAP I) en de start van SEAP II is een flinke stap gezet in het bereiken van de doelen uit deze lijn. De Regiodeal-middelen versnellen dit proces. Het blijft nodig de komende jaren in te zetten op de versterking van de economie. We houden daarom stevig koers op deze ontwikkellijn.

B.
Beleven
Genieten tussen Wad en stad

Na vier jaar inzet op een duurzame culturele en recreatief-toeristische infrastructuur, ligt de focus nu op het versterken van het aanbod en het vergroten van cultuurdeelname. De oorspronkelijke plannen blijven actueel en passend bij de ambities. We zetten de komende tijd in op promotie van de Wereld Erfgoederen Planetarium en Waddenzee en verbinden deze met andere culturele hotspots.

C.
Fijn leven
Vitale en veerkrachtige dorpen en wijken

Deze lijn heeft de afgelopen vier jaar vooral bijgedragen aan het aanjagen van onderscheidende opgaven en het bieden van experimenteerruimte. In 2025 evalueren we de DOM's (DorpOntwikkelings-Maatschappij). We blijven bloeizones ondersteunen en leggen nieuwe accenten vanuit de Regio Deal (vitale kernen en mobiliteit).

D.
Ons landschap
Duurzame oogst voor de toekomst

Via deze ontwikkellijn heeft Waadhoeke de rol in landbouw en landelijk gebied verder versterkt. We sluiten beter aan bij innovatiekansen en dragen bij aan toekomstperspectieven voor de agrarische sector en doelen op het vlak van natuur, klimaat en water. We leggen nieuwe accenten vanuit de Regio Deal (landbouw, landschap en natuur).

2. Randvoorwaardelijke inspanningen

Wat was het plan volgens de nota Ontwikkelperspectief uit 2018?

Waadhoeke wil de kansen die een sterke samenwerking biedt, zowel lokaal als regionaal, verzilveren.

Wat is er bereikt? (belangrijkste inspanningen)

Begrip en methodiek van Brede Welvaart geïntroduceerd

Brede Welvaart kijkt naar de kwaliteit van leven vanuit drie perspectieven: economie, maatschappij (sociaal) en leefomgeving. Het richt zich op welzijn in het 'Hier en Nu', de impact op toekomstige generaties, en mensen elders in de wereld. Het is toegepast bij aanvraag Regio Deal, het sociaaleconomisch actieprogramma en bij het coalitieakkoord 2022 – 2026. Planbureau Fryslân zorgde voor verdiepende analyses als onderbouwing.

Deelname EuropaPact Fryslân en inzet kwartiermaker Europa

Waadhoeke is in 2021 aangesloten bij Europapact Fryslân, een samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen, bedrijfsleven, clusterorganisaties en Innovatiepact Fryslân, waarbij Fryslân meer Europese middelen wil binnenhalen. Vanuit de lobby is Noard-west-Fryslân in 2023 opnieuw benoemd als LEADER subsidiegebied voor de periode 2024-2027.

Fonds ontwikkellijnen (bestemmingsreserve) geïntroduceerd

Vanaf 2020 is een ontwikkelfonds ingesteld om snel in te spelen op kansen en cofinan-ciering voor de realisatie van projecten. In totaal t/m 2024 € 4.500.000. Naast dit fonds was er jaarlijks een budget Ontwikkellijnen beschikbaar, bestemd voor het aanjagen van projecten. Bijlage 2 geeft overzicht van de stand van de bestedingen van zowel het fonds ontwikkellijnen als het budget.

We maken keuzes obv totale gemeente

Regio Deal Noardwest-Fryslân

We zijn een grensregio met de uitdagingen die kenmerkend zijn voor een gebied aan de randen van het vaste land. Samen met inwoners, ondernemers, de drie gemeenten, de provincie Fryslân, het Wetterskip Fryslân, het Rijk, kennis-instellingen en maatschappelijke organisaties gaan we binnen de Regio Deal aan het werk langs drie pijlers: Vitale economie, Kwaliteit van leven en Natuurlijk in Balans. Op nei in nije tiid!

Succesvolle aanvraag Regio Deal Noardwest-Fryslân

In 2023 sloot de regio Noardwest-Fryslân een convenant van 40 miljoen euro met het Rijk voor brede welvaart, gericht op: (1) Vitale economie, (2) Kwaliteit van leven en (3) Natuurlijk in Balans. Het doel van Regio Deals is het verbeteren van de kwaliteit van leven voor bewoners en ondernemers.

Gebiedsproces 1Dyk en Gebiedsproces Zurich-Harlingen-Koehool

Onder de naam gebiedsproces 1DYK werkt Waadhoeke vanuit het Ontwikkelperspectief samen met stakeholders aan de Friese Waddenkust. De aanleiding is de versterking van de Waddenzeedijk tussen Koehool en Lauwersmeer. Dit wordt gecombineerd met het verbeteren van landschap, natuur en de sociaaleconomische structuur in het waddenkustgebied. Een vergelijkbaar samenwerkingsproces is gestart voor het tracé Zurich-Harlingen-Koehool.

Sessies met college, raad en jongerenraad over de toekomst van Waadhoeke

Gemeenteraad, college van B&W en de jongerenraad hebben tijdens de programma-periode zowel afzonderlijk als gezamenlijk nagedacht over de toekomst van Waadhoeke. De gezamenlijke uitkomsten van deze sessies zijn opgenomen in de afbeelding op blz. 2 en in bijlage 1 en vormen een bouwsteen voor deze herijking (zie het kopje accenten voor de periode t/m 2028).

Betrokken bij de landelijke uitwerking Elke Regio Telt

Het rapport Elke Regio Telt! laat zien dat het Rijk de afgelopen decennia vooral veel aandacht had voor gebieden die al sterk zijn, wat leidde tot onwenselijke verschillen tussen regio's. Onderdeel van de aanbevelingen is de beleids- en investeringslogica te herijken, werken aan een vitale relatie tussen rijk en regio, en te investeren in langjarige regionale ontwikkeling. Het Rijk wil hier met tien specifieke regio's uitwerking aan geven. De gemeenten Waadhoeke en Noardeast-Fryslan zijn door het ministerie van BZK benaderd als regio Noard-Fryslân. Wij pakken dit op vanuit de gebieden Noardeast- én Noardwest-Fryslân, zoals bekend vanuit de Regio Deals.

Zitten we op de goede koers en wat zijn de accenten voor de periode t/m 2028?

De werkzaamheden hebben geleid tot meer regionale samenwerking, gezamenlijke agenda's, versnelling van doelen, extra financiën en betere positionering van Waadhoeke. Met deelname aan het EuropaPact zijn eerste stappen gezet in Europese samenwerking die we in de komende periode willen versterken. We liggen daarmee op koers wat betreft randvoorwaardelijke inspanningen. We gaan verder met de uitwerking van de plannen en leggen de volgende nieuwe accenten:

Brede welvaart als methode voor het ontwikkelperspectief (zie kader 1)

We gaan de methodiek van Brede Welvaart verder toepassen op de werkzaamheden binnen de ontwikkelagenda. We beginnen minimaal met een analyse van de effecten op brede welvaart. Waar mogelijk, sluiten we aan bij landelijke ontwikkelingen en experimenten die op dit gebied worden uitgevoerd. Ook vanuit de Duurzaamheidsagenda 2025-2028 is er aandacht voor brede welvaart en de Sustainable Development Goals (SDG's). Daarmee dragen we met het ontwikkelperspectief bij aan het behalen van de klimaatdoelstellingen en is er een verbinding met de duurzaamheidsagenda

Kader 1: Brede welvaart en SDG's

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft een methode ontwikkeld om Brede Welvaart in beeld te brengen. Zij onderscheidt in deze methode acht thema's die belangrijk zijn voor de kwaliteit van leven: welzijn, materiële welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid en milieu. De methode sluit aan op de SDG's: de duurzame ontwikkeldoelen van de Verenigde Naties. Deze doelstellingen moeten leiden tot minder armoede en meer welvaart én een goede en veilige leefomgeving voor iedereen.

De drie grote systemen die aan de brede welvaart ten grondslag liggen, zijn hiërarchisch geordend: zonder biosfeer geen leven, zonder samenleving geen economie.

Kader 2:
Gemeenschappelijke regeling EDR
De Eems Dollard Regio is een regionaal samenwerkingsverband tussen overheden uit Noord-Nederland en de Duitse regio's Ostfriesland, Emsland en Cloppenburg.
De EDR hanteert een eigen inhoudelijke agenda voor de regio, genaamd Strategie No(o)rd 2020+. In deze agenda staan drie gemeenschappelijke prioriteiten benoemd:

1. Innovatieve groei en intelligente specialisatie
2. Duurzame omgang met hulpbronnen
3. Innovatieve voorzieningen voor sociale en fysieke leefbaarheid en integratie

Deze agenda wordt mede uitgevoerd via de aanvraag en uitvoering van het Europees fondsenprogramma Interreg. Lidmaatschap biedt de kans om een netwerk van Duitse en Nederlandse partners aan te gaan voor deelname aan of de ontwikkeling van eigen Interreg projecten.

Versterken Europese samenwerking

Om de ontwikkelagenda te realiseren, is het nodig de verbinding op Europees niveau te versterken. We zetten door met deelname aan EuropaPact Fryslân en Europese allianties, om daarmee gebruik te kunnen maken van beschikbare fondsen. In 2024 is een kwartiermaker Europa aangesteld als verkenner en in de Kadernota 2025 is voorgesorteerd op een adviseur Europa. We kijken naar deelname aan de regeling EDR, dit kan een interessante samenwerking zijn (zie kader 2).

Continueren ontwikkelfonds (bestemmingsreserve)

Waarschijnlijk komen er vanuit het landelijk regeerakkoord en vanuit Europa opnieuw regelingen waar Waadhoeke een beroep op kan doen, passend bij de doelen uit het coalitieakkoord en Ontwikkelperspectief. Bijvoorbeeld vanuit het nieuwe landelijke programma Elke Regio Telt of Europese regelingen. In de kadernota is voorgesteld om het ontwikkelfonds aan te vullen door eenmalig € 2.500.000 toe te voegen als bestemmingsreserve.

Perspectief op de Waddenkust

Het Waddengebied staat voor flinke opgaven die vragen om een visie of perspectief op de Waddenkust. Dit ontbreekt op dit moment. Enkele ontwikkelingen op een rij:

Gebiedsproces 1 DYK	Programma's Gastheerschap en Cultuurlandschap Waddenkust
Gebiedsproces Zurich-Harlingen-Koehool	DOM Barradeel, DOM Oude Bildtdijken (zie lijn fijn leven)
Agenda voor het Waddengebied 2050	Dijk van een Wijf
Zoetwater opgaven, bodem/water sturend	Starbarn Zwarte Haan
Novex en het FPLG	Stichting Herstel Dorpen en Bildtdijken
Aflopend Investerings Kader Waddenfonds en opstarten van een Kustfonds	UNESCO Waddenzee Wereld Erfgoed status
Fries Programma Waddenkust en de 'Routekaart Integrale Kustontwikkeling'	Klimaatlandschap

Hoe we de kust de komende decennia ontwikkelen en inrichten is belangrijk voor een volhoudbare toekomst. We ontwikkelen een perspectief op de Waddenkust om goed in te spelen op deze opgaven, uitdagingen en op nieuwe ontwikkelingen in ons waddenkustgebied. Dit leidt mogelijk tot een extra ontwikkellijn en een aanvulling op de Omgevingsvisie.

Lobby- en netwerkagenda

Om de meer strategische opgaven op te pakken, heeft Waadhoeke de afgelopen jaren ingezet op lobby en positionering op regionaal, provinciaal, landelijk en Europees niveau. Mede hierdoor zijn resultaten behaald als het Planetarium Werelderfgoed en de Regio Deal. We maken hierin de komende periode een professionaliseringslag met een lobby- en netwerkagenda. Dit helpt:

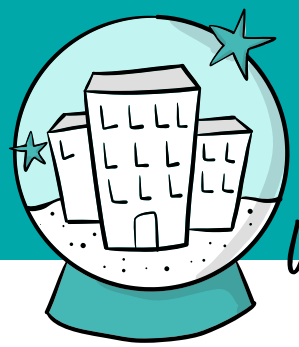
- bij het vinden van de juiste samenwerking;
- bij het vinden van geschikte fondsen;
- om invloed uit te oefenen op beleid en regelingen op bovenregionale tafels.

Punten uit de gemeenschappelijke sessie toekomst Waadhoeke

Uit de gezamenlijke sessie met raad, college en jongerenraad over de toekomst van Waadhoeke kwamen enkele duidelijke punten naar voren (zie afbeelding op de 2e blz. en bijlage 1, punten gemarkeerd in blauw). We beschrijven per punt wat we ermee gaan doen.

- Vervoersverbindingen (mobiliteit). Vanuit het Ontwikkelperspectief zetten we nieuwe accenten op mobiliteit, aanvullend op de mobiliteitsvisie. We pakken dit op via de uitvoering Regio Deal (zie lijn C Fijn leven) en uitwerking Elke Regio Telt.
- Behoefte aan kleine, betaalbare woningen. Dit punt nemen we mee in het woning-behoefteonderzoek dat naar verwachting binnenkort start en volgend jaar tot een actuele woonvisie leidt.
- Ligging van de gemeente tussen Wad en stad. Vanuit lijn B Beleven, de nota's cultuur en R&T én met een perspectief op de Waddenkust leggen we nieuwe accenten op dit punt.
- Ontmoeten. Het gaat hier om de buurt en dorp als gezonde en sociale leefomgeving. Op meerdere vlakken werken we aan deze opgave, zoals via het dorpshuizenbeleid, de omgevingvisie, de sociale inclusie agenda, het dorpen en wijkenfonds en via het accomodatiebeleid en beleid sociale basis. Via lijn C Fijn leven borgen we de urgentie van deze opgave en het belang om de opgave op meer bovenregionale en strategische agenda's te krijgen.
- Energietransitie. Dit punt sluit goed aan op de Duurzaamheidsagenda 2025 -2028. Een geactualiseerde agenda staat op dit moment op de politieke agenda. Daarin kunnen wijzigen en nieuwe initiatieven een plek krijgen.

3.A
WAADHOEKE
In positie en krachtig in de regio

Welke bedrijven passen bij de toekomst?

Wat was het plan volgens de nota Ontwikkelperspectief?

Waadhoeke wil:

- Bedrijfsnetwerken faciliteren op het terrein van kennis en innovatie
- Succesfactoren van onze 'topbedrijven' opsporen en inzetten
- Groeisectoren van de toekomst vroegtijdig en optimaal faciliteren
- Onze economische centra aantrekkelijk houden
- Regionale samenwerking als multiplier (vermenigvuldigingsfactor) inzetten

Wat is er bereikt? (belangrijkste inspanningen)

SWOT-analyse opgesteld voor een sociaaleconomisch actieprogramma

In 2019 is samen met ondernemers en onderwijs een SWOT analyse gemaakt van de sociaal-economische vitaliteit van de regio. De SWOT analyse geeft aan waar de groeikansen liggen voor de economie en de arbeidsmarkt, hoe ondernemers, onderwijs en overheid hier tegen-aan kijken en waar ze samen de kansen zien om de schouders onder te zetten.

Sociaaleconomisch actieprogramma voor 10 jaar

Begin 2021 is het sociaaleconomisch actieprogramma opgesteld. Het richt zich op het versterken van de economische structuur van Noardwest-Fryslân en gaat daarmee over de grenzen van de gemeente heen. Het programma heeft 4 lijnen en 12 businesscases (zie kader 3)

1. Innovatie en Ondernemerschap
2. Onderwijs en Arbeidsmarkt
3. Versterken woon-en vestigingsklimaat
4. Slimmer Samenwerken

Het actieprogramma wordt niet in één keer uitgevoerd, maar geeft de koers aan voor de komende jaren. De businesscases (zie kader 3) worden samen met vertegenwoordigers uit het onderwijs en bedrijfsleven geprioriteerd en uitgevoerd met actieplannen. Lopende de periode is het nodig financieringsbronnen te vinden en te actualiseren naar de laatste stand van de sociaaleconomische situatie.

Het goud van Noord WEST

Actieplan SEAP I uitgevoerd (2021–2023)
Direct aansluitend op het actieprogramma is een eerste actieplan voor 2 jaar opgesteld (totaalbudget 0,9 miljoen bijdrage Waadhoeke 0.4 miljoen). Hiervoor werd een aanvraag voor een MKB-deal ingediend bij het ministerie van EZK, maar niet gehonoreerd. Voor de uitvoering is een Triple helix netwerk opgezet (samenwerking met onderwijs, ondernemers en overheid) met bestuurstafel en programmateam. Inmiddels heeft het team een eigen platform en ruimte, zie hetgoudvannoordwest.nl

Actieplan SEAP II (2024–2025) gestart met middelen uit de Regio Deal
Het 2e actieplan sluit naadloos aan op SEAP I. Met hulp van Regio Deal-middelen kan de economische structuurversterking nog beter, professioneler en met meer financiële slagkracht worden aangepakt (totaalbudget 2,3 miljoen, bijdrage Waadhoeke 0.4 miljoen). Hierin komt de meerwaarde van regionale samenwerking als multiplier goed tot uiting.

Zitten we op de goede koers en wat zijn de accenten voor de komende periode?

Met de ingezette inspanningen is een flinke stap gezet in het bereiken van de plannen uit het ontwikkelperspectief. De Regio Deal-middelen maken bovendien een versnelling op het geheel mogelijk. Ook na SEAP II is er opnieuw budget beschikbaar uit de Regio Deal voor een SEAP III voor de periode 2025 – 2028. Het blijft nodig in te zetten op structuurversterking van de economie gelet op de daling van de beroepsbevolking en vanwege het karakter van de regio met een relatief laag innovatief vermogen en opleidingsniveau. We houden daarom stevig koers op deze ontwikkellijn!

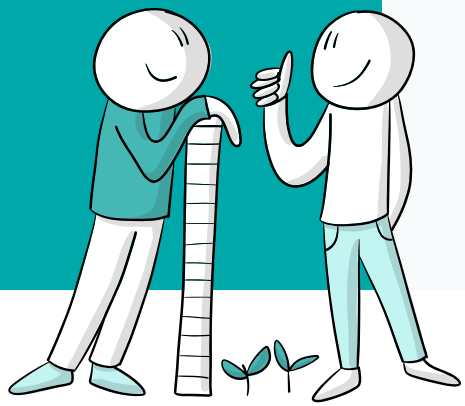
Kader 3:
De 12 businesscases van het SEAP:

1. Aanstellen van kennismakelaars. De kennismakelaar is het informatiepunt waar ondernemers en onderwijs hun partners voor projecten vinden en in contact komen met andere partijen.
2. Programma innovatietafels waar ondernemers met creatieve ideeën in kansrijke sectoren begeleiding krijgen bij hun businessmodel.
3. Ondernemers- en mentorprogramma om ondernemers te faciliteren met kennis.
4. Platform agrifoodhub voor bevorderen samenwerking en innovatie
5. Platform maritieme hub voor bevorderen samenwerking en innovatie
6. Acquisitie en modernisering bedrijventerreinen. Een aanpak om bedrijventerreinen aantrekkelijker en toekomstbestendig te maken.
7. Regiomarketing en behoefteonderzoek. Onderzoek naar vertrek- en vestigingsredenen.
8. Leren en werken in je eigen regio. Jongeren, herintreders & zij-instromers (terug) leiden naar de eigen arbeidsmarkt.
9. Verbeterde afbouw arbeidsmarkt. Kennis en ervaring van oudere werknemers benutten voor jonge werknemers.
10. Werkcarrousel per sector. Potentiële werknemers koppelen aan bedrijven en baankansen.
11. Verbeterplan arbeidsmigranten. Intermediair tussen bedrijven en gemeenten voor shortstay huisvesting.
12. Talenten in de regio behouden. Vergroten instroom in het hoger onderwijs en optimaliseren loopbaanmogelijkheden.

3.B

BELEVEN

Genieten tussen Wad en stad

We werken graag samen!

Wat was het plan volgens de nota Ontwikkelperspectief?

Waadhoeke wil:

- Franeker positioneren als kwaliteitsstad
- De potentie van het Wad benutten
- Heldere promotie
- Kunst en cultuuraanbod versterken
- Kansen voor lokale en regionale samenwerking verzilveren

Wat is er bereikt? (belangrijkste inspanningen)

'Plus' gezet op nota cultuur & nota R&T

Mede op basis van de nota Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028 zijn de nota's cultuur & R&T opgesteld. Veel van de strekking van deze ontwikkellijn is daarin opgenomen, met een aantal onderscheidende inspanningen (zie hierna).

Doorontwikkeling Sense of Place en uitwerking Dijk van een Wijf

Vanuit het ontwikkelperspectief is het project 'Dijk van een Wijf' aangejaagd. Dit project is een iconisch en innovatief landartproject van initiatiefnemer 'Stichting Sense of Place', dat op de voormalige afvalstort bij de zeedijk tussen Sexbierum en Oosterbierum komt te staan. Dijk van een Wijf is een trekpleister voor zowel inwoner als toerist, versterkt de biodiversiteit en zorgt voor versterking van de sociaaleconomische structuur in het gebied.

Realisatie fase 1 project Op Paad lâns it Waad met voorzieningen die de beleefbaarheid van de Waddenzee vergroten
De buitendijkse toegankelijkheid voor het tracé Harlingen-Koehool is gerealiseerd. Centraal stond het toegankelijk maken van delen van de buitenkant van de zeedijk. Daarnaast zijn op verschillende locaties recreatieve voorzieningen op en langs de dijk gerealiseerd die de beleefbaarheid van de Waddenzee hebben vergroot. De voorbereidingen voor fase 2 van het project zijn gestart. Deze fase gaat over integratie van de ambities van Op Paad lâns it Waad in de dijkversterkingsopgave Koehool-Lauwersmeer.

Planetarium Werelderfgoed
Op 19 september 2023 heeft het Werelderfgoedcomité van Unesco besloten het Koninklijk Eise Eisinga Planetarium in Franeker op de Werelderfgoedlijst te plaatsen. Met deze inschrijving erkent Unesco de uitzonderlijke en unieke waarde van dit erfgoed. Deze inspanning was overigens al ver voorafgaand aan het programma Ontwikkelperspectief ingezet.

Bijgedragen aan onderscheidende initiatieven
Door de ontwikkelagenda ontstaat focus op onderscheidende initiatieven van de gemeente en van derden. Een greep uit de initiatieven die vanuit deze ontwikkellijn zijn aangejaagd: wielertocht, wetenschapsfestival, plan Rembrand en Saskia, opstart fonds Doarre & dwaan, archeologische steunpunten, inspiratiekaart waterrecreatie en regiomarketing Franeker Stad.

Samenwerking met de Academie van Franeker (AvF) verder ingevuld
De AvF heeft vanaf de start in 2017 een sterke groei doorgemaakt. Dit geldt voor de activiteiten die ontplooid zijn, voor het aantal vrijwilligers dat aan de AvF verbonden is én voor de koppelfunctie van de AvF met organisaties en (onderwijs-) instellingen. Waadhoeke

draagt met een jaarlijkse subsidie bij aan de ontwikkeling van de AvF, vooral waar de maatschappelijke meerwaarde zichtbaar is. Er is samengewerkt rond het SEAP, Arcadia 2022, een verziltingsonderzoek en in de dealmaking van de Regio Deal. De AvF heeft in 2024 een nieuw beleidsplan gemaakt en wil op een aantal kerntaken beroepsmatige ondersteuning. Voor de dekking doen zij hiervoor een beroep op Waadhoeke. Advies hierover is in voorbereiding.

Onderzoeken hoe het oude stadhuis van Franeker een bredere functie kan krijgen
In het coalitieakkoord 2022-2026 is afgesproken te onderzoeken hoe het oude stadhuis van Franeker een bredere functie kan krijgen in verbinding met de nabije omgeving, bijvoorbeeld als schakel tussen Planetarium en Museum Martena. Om de opdracht iets scherper te krijgen, is eerst intern een ronde gemaakt welke beelden en ideeën er leven rond deze opgave. Naar voren kwam dat een bredere functie passend moet zijn bij het huidige karakter en dat het Stadhuis een open, toegankelijke publieksfunctie moet houden en geschikt moet blijven voor representatieve doeleinden. Het onderzoek start eind 2024 of begin 2025, iets later dan bedoeld.

Zitten we op de goede koers en wat zijn de accenten voor de komende periode?

Waar de eerste vier jaar gebruikt zijn om een duurzame culturele en recreatief-toeristische infrastructuur inclusief bijpassende ondersteuningsstructuur neer te zetten, verschuift het accent nu naar doorontwikkeling van het aanbod en verdere groei van cultuurdeelname en toerisme. De plannen, zoals bedoeld bij de start, zijn nog steeds actueel en passend bij de huidige ambities. We zetten daarom door met de inspanningen en leggen, gelet op deze verschuiving, de volgende nieuwe accenten:

Het promoten van de Wereld Erfgoederen Planetarium en Waddenzee en daarbij de verbinding met andere culturele en toeristische hotspots zoeken
De combinatie van de Werelderfgoederen, de herinrichting van belangrijke instellingen zoals Museum Martena, de Aerden Plaats en het Yep Hettinga Museum, samen met de

projecten als ‘Op Paad Lâns it Waad’ en ‘Dijk van een Wijf’, vraagt om een meer integrale benadering van het cultuurbeleid in samenhang met het beleid voor toerisme en recreatie. De rijkdom aan monumenten in de gemeente bieden hierbij ook kansen. De uitwerking hiervan krijgt in de tweede termijn van het programma vorm.

Onderzoek Franeker ‘tuinenstad’ als cultureel en toeristische trekpleister

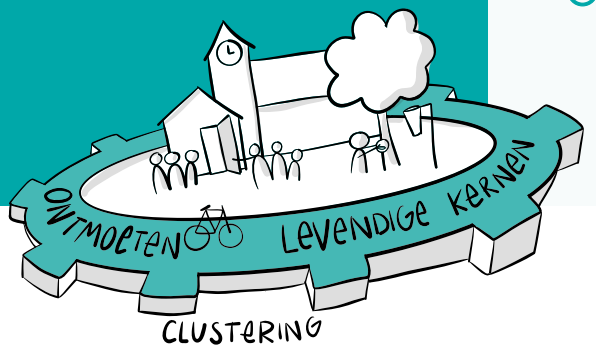
Franeker kent meerdere bijzondere stadstuinen. Zo is het centrum van Franeker sinds 2018 een Piet Oudolftuin rijker, gesitueerd nabij de Martinikerk. De gemeente is eigenaar van de Martenatuin, een fraaie stinsenplantenstuin in Roodbaardstijl, verborgen achter het museum Martena. Ook is er de tuin van het Academiegebouw die bovendien vroeger een botanische karakter had als onderdeel van de universiteit van Franeker.

Deze tuinen met hun bijzondere verhaal is een kans om Franeker neer te zetten als ‘tuinenstad’. Een profiel dat past bij het karakter van de stad en bij het type toerist die we naar Waadhoeke willen halen. Ook is het passend in de beweging om stedelijk gebied te vergroenen. De opgave is onderdeel van de uitwerking van het coalitieakkoord waarin afgesproken is te onderzoeken of de tuin van het Academiegebouw in Franeker weer een botanisch karakter kan krijgen.

3.C

FIJN LEVEN

vitale en veerkrachtige dorpen en wijken

Het is hier fijn wonen!

Wat was het plan volgens de nota Ontwikkelperspectief?

Waadhoeke wil:

- Toekomstgerichte gebieds- dorps- en wijkplannen inclusief laagdrempelig budget
- Effectief omgaan met dorps- en wijkoverstijgende vraagstukken
- Investeringskansen verzilveren
- Integraal woon/zorg beleid ontwikkelen inclusief innovatiekansen

Wat is er bereikt? (belangrijkste inspanningen)

Veel van de ambities uit deze lijn zijn vertaald in bijvoorbeeld de sociale inclusie agenda, met de inzet van de dorpen en wijken coördinatoren, het dorpen- en wijkenfonds en via het nieuwe Dorpshuizenbeleid. Integraal woon/zorg beleid wordt opgepakt via het opstellen van een WoonzorgVisie. Een aantal onderscheidende opgaven zijn opgepakt vanuit het ontwikkelperspectief, waarvan de belangrijkste zijn:

DorpOntwikkelingsMaatschappij (DOM) als ontwikkelmotor

Dom's stimuleren fysieke en sociale leefbaarheid in dorpen. In Waadhoeke zijn vijf projecten gestart, elk met eigen doelen:

1. Ried maakt plannen voor de omgeving rond de haven;
2. Tzum is bezig met de organisatie van het dorp (opheffen dorpsbelang, opzetten stichting);
3. De 'Oud Barradee' dorpen ontwikkelen een plan voor een wandelpad tussen Wijnaldum en Sexbierum;
4. Wjelsryp focust op een nieuw dorpshuis en woningbouw;
5. Bildtdijken onderzoekt verbetering van leefbaarheid.

De DOM's lopen tot ongeveer 2025. Daarna volgt evaluatie en mogelijk vervolg.

Erfgoed Deal K(l)eigoed

De Erfgoed Deal K(l)eigoed was een Rijksregeling die erfgoed koppelde aan de aanpak van leegstand en verpaupering. Deze regeling is via selectie toegekend aan de watertoren in Sint Jabik, die wordt verbouwd tot accommodatie.

Succesvolle lobby aanvraag Volkshuisvestingsfonds Bildtdijken
Waadhoeke ontving ca. 3,5 miljoen euro Rijkssubsidie om minstens vijftig woningen aan de Oude- en Nieuwebildtdijk te verbeteren en verduurzamen.

Bijgedragen aan loket Bildtdijken
Stichting herstel dorpen en Bildtdijken ontving een bijdrage voor een fysiek en digitaal loket voor bewoners van de Bildtdijken. Dit loket deelt kennis en informatie over het verbeteren van woningen met aandacht voor cultuurhistorie, energie, en duurzaamheid.

Initiatieven voor bloeizones gefaciliteerd
Een bloeizone is een gebied waar inwoners samenwerken voor een gezondere leefomgeving. In 2024 is in Berltsum het initiatief gestart om een bloeizone te worden (één van de zes in Fryslân). Dit traject wordt begeleid door Freonen fan Fossylfrij Fryslân. Als dit een succes wordt, dan willen we dit voor meer dorpen in Waadhoeke faciliteren.

Zitten we op de goede koers en wat zijn de accenten voor de komende periode?

Ook met deze lijn zitten we op koers. Het ontwikkelperspectief draagt vooral bij om onderscheidende opgaven aan te jagen, investeringskansen te verzilveren en het bieden van experimenteerruimte. We evalueren in 2025 de DOM's, blijven Initiatieven voor bloeizones faciliteren en leggen de volgende nieuwe accenten:

Voor minimaal 3 dorpen of wijken waar de leefbaarheid onder druk staat of dreigt te staan maken we een plan om de leefbaarheid te versterken (vanuit de Regio Deal lijn Kwaliteit van leven)
We werken aan een integraal plan van aanpak voor behoud en verbetering van vitaliteit in dorpen en wijken. De uitkomst ervan moet inzicht geven in de vitaliteit van de regio en met name waar de belangrijkste opgaven liggen (waar precies en op welk vlak).

- **Een regionaal overkoepelende mobiliteitsagenda met als doel het verbeteren van het mobiliteitsaanbod in Noardwest-Fryslân (vanuit de Regio Deal lijn vitale economie)**
  In een gemeente met veel kleine kernen staat bereikbaarheid onder druk door demografische veranderingen en clustering van voorzieningen. De betaalbaarheid van het busvervoer, WMO vervoer en leerlingenvervoer staat onder druk. Ook technologische ontwikkelingen en klimaatverandering vragen om nieuwe, duurzame keuzes. De regionale mobiliteitsagenda is de basis voor de regionale mobiliteitsambities. Dit geeft inzicht in de te nemen stappen richting een goed ingericht duurzaam (publiek) mobiliteitssysteem waarin verschillende modaliteiten met elkaar worden verknoopt in HUB's.

- **Het vasthouden van het belang van de buurt en dorp als gezonde en sociale leefomgeving (ontmoeten) en dit op bovenregionale en strategische agenda's krijgen.**
  Zie de randvoorwaardelijke lijn, punten uit de gemeenschappelijke sessie toekomst Waadhoeke op blz. 10.

3.D

ONS LANDSCHAP

Duurzame oogst voor de toekomst

Aandacht voor ons landschap!

Wat was het plan volgens de nota Ontwikkelperspectief?

Waadhoeke wil:

- Duurzame(re) versterking tussen landschap, natuur en landbouw
- Grote opgaven hoger op de regionale en nationale agenda zetten
- Innovatiekansen aanjagen, bijvoorbeeld (healthy) food

Wat is er bereikt? (belangrijkste inspanningen)

Het verhaal van Waadhoeke opgesteld

De landschapsbiografie Waadhoeke is opgesteld, een analyse waarin vanuit historisch en wetenschappelijk perspectief het verhaal van het landschap wordt verteld. Deze wordt gebruikt als bouwsteen voor het maken van beleid.

Deelname aan Greidhoeke+

Waadhoeke is aangesloten bij Greidhoeke+, een interbestuurlijke samenwerking met als belangrijkste aandachtsgebied het natuurinclusieve platteland. Er is gewerkt aan een nieuwe werkwijze, waarbij subsidies op één plek aangevraagd kunnen worden. Er wordt dan als één overheid opgetreden.

Partner kenniscluster verzilting SALTA

Dit kenniscluster bundelt kennis over verzilting en zoetwaterbeschikbaarheid in de kustzone en verbetert de afstemming tussen kennis, beleid, onderzoek en onderwijs. De doelen uit de Regio Deal sluiten aan bij Greidhoeke+, waaronder een bioregio-onderzoek en duurzame landbouw gericht op bodem en biodiversiteit.

Gestart met innovatieproject vergroenen reststromen

Bij onderhoud van openbaar groen in de gemeenten komt bermgras en hekkelspecie vrij. De coöperatie Agricycling wil deze vrijkomende materialen ontvangen, composteren en toepassen op het land van de agrariërs. Met het toepassen van onze groene reststromen wordt het gebruik van kunstmest verminderd, neemt de vruchtbaarheid toe en sluiten we kringlopen op een regionale schaal.

Partner Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)

In het FPLG werkt Fryslân aan de toekomst van het Friese landelijke gebied. Het FPLG is de Friese invulling van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Uit het huidige kabinet zal de komende periode meer duidelijkheid komen over hoe het NPLG wordt opgevolgd. Ondertussen werken we door aan de opgaven die aan het FPLG-gebiedsprogramma ten grondslag liggen. De Europese en landelijke doelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat zijn op dit moment onveranderd. Het blijft van belang om door te gaan met het maken van plannen en aan de slag te gaan met de uitvoering van maatregelen.
Vanuit het FPLG maken we samen met Harlingen en Noardeast-Fryslân een infographic met feiten en cijfers over landbouw, gemeentelijk beleid en een agenda van projecten en ambities. Hiermee krijgen we een basis met juiste feiten voor een goed gesprek met de agrarische sector en een agenda met positionpaper voor belangenbehartiging.

Zitten we op de goede koers en wat zijn de accenten voor de komende periode?

Deze ontwikkellijn heeft de rol van Waadhoeke in landbouw en landelijk gebied versterkt. We sluiten beter aan bij innovatiekansen en dragen bij aan toekomstperspectieven voor de agrarische sector en doelen op natuur, klimaat en water. We zetten daarom door met de inspanningen en borgen de lijn natuurlijk in balans uit de Regio Deal onder deze ontwikkellijn:

Ontwikkelen van gezond water- en bodembeheer, versterken van relaties tussen samenleving en agrarische sector en streven naar een natuurinclusief platteland

De doelen die daarbij horen zijn:
- het ontwikkelen van gezond water- en bodembeheer;
- het ontwikkelen van relaties tussen de samenleving en de agrarische sector op lokaal niveau om te komen tot gezonde voedingspatronen, een versterkte binding met de lokale omgeving en een circulaire gemeenschap;
- te komen tot een natuurinclusief platteland: een nieuwe balans tussen natuur, landbouw, landschap, leefbaarheid en economisch klimaat.

Bijlage 1

Droomsessies Waadhoeke: samen naar de toekomst

De gemeenteraad, college van B & W en de jongerenraad van Waadhoeke hebben ieder voor zich én samen nagedacht over de toekomst van Waadhoeke. De gemeenschappelijke lijnen uit die beschouwingen worden hier kort weergegeven.

De veranderende bevolkingssamenstelling, met meer ouderen en minder jongeren en op termijn wellicht krimp, is de grootste uitdaging voor Waadhoeke. Daardoor zijn er minder mensen die het werk kunnen doen, ouderen blijven lang in hun eigen -grote- huis en vrijwilligerswerk en voorzieningen staan onder druk. Welke bedrijven passen bij de toekomst als er niet genoeg werknemers zijn? Hoe ga je om met arbeidsmigratie? Hoe behoud je een goed voorzieningen-niveau, maak je keuzes voor clustering en blijven alle kernen vitaal en vol ontmoeting?

Vervoersverbindingen

De jongeren geven nadrukkelijk aan dat goede vervoersverbindingen van levensbelang zijn, zeker ook bij clustering. Meer ruimte voor de 'elektrische' fiets, systemen voor deelauto's en waar mogelijk betaalbaar openbaar vervoer. De auto met fossiele brandstoffen zal steeds onaantrekkelijker worden, terwijl die wel het leven in een omgeving met beperkte voorzieningen nu mogelijk maakt.

Woningen

Er is op korte termijn behoefte aan kleine, betaalbare woningen voor jongeren als starters en voor ouderen om naar door te stromen. Hierbij is een verbinding met zorg (formeel en informeel) wel van belang. Een deel van die woningen kan in bestaande gebouwen, liefst ook in oude kernen waar anders leegstand dreigt in winkels, scholen etc. Een ander deel kan flexibele bouw zijn, tijdelijke woningen die later verplaatst kunnen worden of voor recreatie geschikt kunnen zijn. Zo verbind je de korte aan de lange termijn. Misschien kunnen er ook woningen voor studenten komen, overloop van Leeuwarden opvangen en zo jongeren in de gemeente houden. Ook zoveel mogelijk daar stagelopen, dat vergroot de kans dat jongeren willen blijven.

Bijlage 1

Droomsessies Waadhoeke: samen naar de toekomst

Wad en stad

De ligging van de gemeente tussen Wad en stad, klimaatadaptief en met meer aandacht dan voorheen voor het zoute en het zoete water, biedt kansen voor de gemeente. Meer toerisme dan voorheen met meer aanbod leidt tot meer beleving van het gebied en mogelijkheden voor (agro)toerisme. De landbouw moet werken aan andere verdienmodellen en bij gaan dragen aan water, natuur en biodiversiteit. Hierin werkt Waadhoeke samen met de sector, maar ook met rijk, provincie en Wetterskip. Meer variatie in het landschap draagt ook bij aan de beleving.

Ontmoeten

Het binden en boeien van jongeren in een plattelandsgebied wordt nog belangrijker, omdat de groep kleiner wordt. Voor jongeren is het kunnen ontmoeten heel belangrijk. Elkaar treffen, dingen ondernemen, ergens aan mee kunnen doen. Graag zien zij ook verbindingen tussen de generaties, dit kan aangemoedigd worden in bouwconcepten en in ontmoetingsplekken. Ze kunnen zelf veel doen, maar vinden professionele ondersteuning nodig.

Energietransitie

Over de energietransitie moet nog meer gesproken worden, hoeveel waar en hoe zichtbaar. Er is een nader beeld nodig van de bedrijvigheid, de mobiliteit en hoe er verwarmd gaat worden. Welke energie is waar voor nodig, hoe transporteer je het, sla je het op en wie heeft de lusten en de lasten van de opgewekte energie (eigenaarschap). Voor de gemeente kan het interessant zijn om een energiebedrijf en of een warmtegemeenschap op te richten. Dit biedt niet alleen meer grip op de ontwikkelingen, maar creëert ook mogelijkheden om extra middelen te genereren. Daarnaast is inzetten op innovatie interessant.

Iedereen ervaart het belang van verder kijken dan vandaag en van het afwegen van keuzes op het totaal van de gemeente (en afstemming met de buren!). Hiervoor kunnen instrumenten ontwikkeld worden die dat makkelijker maken, zodat de toekomst in alle beleidsontwikkeling en keuzes aan tafel zit.

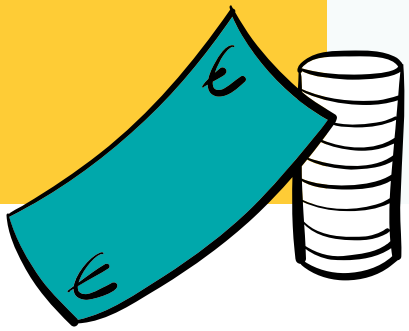

We kijken voorbij vandaag!

Bijlage 2

Financieel overzicht

Stand Bestemmingsreserve ontwikkellijnen	Totaal (2020 – 2024) € 4.500.000
Bijdrage Actieplan economie (SEAP I)	€150.000
Bijdrage biodiversiteitsproject Waadrane	€ 45.000
Bijdrage DOM's	€ 87.500
Bijdrage Greidhoeke+	€ 42.000
Cofinanciering herstructurering volkshuisvestingsfonds Bildtdijken	€ 1.489.740
Bijdrage uitvoeringskosten Regio Deal	€ 150.000
Bijdrage LEADER	€ 186.817
Bijdrage herinrichting Stateterrein Groot Terhorne	€ 50.000
Gereserveerde bijdrage Regio Deal (NB: dit bedrag is overgeheveld naar een aparte bestemmingsreserve Regiodeal)	€ 2.069.100
Restant nog beschikbaar:	**€ 229.843**

Stand budget ontwikkellijnen	Bedrag begroot						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	totaal
Jaarbudget na wijzigingen/overhevelingen	€ 40.000	€ 199.000	€ 237.253	€ 264.300	€ 221.561	€ 367.760	€ 1.329.874
Extra beschikbaar gesteld			€ 100.000				€ 100.000
Totaal budget:	**€ 40.00**	**€199.00**	**€ 337.253**	**€ 264.300**	**€ 221.561**	**€ 367.760**	**€ 1.429.874**
Omschrijving	**Bedrag Werkelijk**						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	totaal
Randvoorwaardelijke inspanningen en projecten	€ 40.000	€ 118.314	€ 62.256	€ 144.299	€ 77.642	€ 59.229	€ 501.739
Ontwikkellijn A: Waadhoeke - in positie en krachtig in de regio	0	€ 52.804	€ 174.343	€ 40.000	0	0	€ 267.148
Ontwikkellijn B: Beleven - genieten tussen Wad en stad	€ 4.218	€ 5.000	€ 30.000	€ 27.500	€ 500	€ 40.672	€ 107.889
Ontwikkellijn C: Fijn leven - vitale en veerkrachtige dorpen en wijken	€ 0	€ 2.000	€ 27.350	0	€ 99.596	0	€ 128.946
Ontwikkellijn D: Ons landschap - duurzame oogst voor de toekomst	€ 0	€ 25.281	€ 25.00	€ 74.162	€ 34.343	€ 2.883	€ 161.669
Totaal budget:	**€ 44.218**	**€203.399**	**€ 318.949**	**€ 285.961**	**€ 212.081**	**€ 102.783**	**€ 1.167.392**

ONZE AMBITIES
VOOR GEMEENTE
WAADHOEKE

adres
Harlingerweg 18
8801 PA Franeker

postadres
Postbus 58
8800 AB Franeker

online
waadhoeke.nl
info@waadhoeke.nl

telefoon
0517 380 380

GEMEENTE
waadhoeke